

Bendrieji tekstų, skirtų publikuoti Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje (LIMIS), rengimo principai

Visi tekstai, skirti skelbti portale LIMIS (www.limis.lt), turėtų būti rengiami atsakingai ir kruopščiai, vengiant rašybos, skyrybos, stiliaus, logikos, korektūros ir kitokių klaidų. Visuomet, esant galimybei, pravartu tekstus, prieš skelbiant juos viešojoje interneto prieigoje, duoti peržiūrėti kalbos redaktoriui. Svarbiausia stengtis išvengti klaidų, kurios yra apibendrintos ir paskelbtos Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) sudarytame Didžiųjų kalbos klaidų sąrašė (jį galima rasti VLKK interneto svetainėje www.vlkk.lt).

LIMIS sistemai tekstus rengiantys asmenys yra individualūs ir saviti, tad ir jų daromos klaidos yra skirtingos. Vis dėlto, peržvelgus daugiau publikacijų, galima išžvelgti ir tam tikras „universalias“, t. y. dažniausiai daromas klaidas. Jos šioje publikacijoje ir aptartos.

Antraštės / publikacijos pavadinimo rašymas

Antraštinių pavadinimų nereikia išskirti kabutėmis (pvz., tinkamai parašyta antraštė turėtų atrodyti taip: **Vilniaus paveikslų galerijoje vyko parodos „Metų laikai“ atidarymas**, o ne šitaip: „Vilniaus paveikslų galerijoje vyko parodos „Metų laikai“ atidarymas“).

Antraštinių pavadinimų tik pirmasis žodis – ne visas pavadinimas – rašomas didžiąja raide (pvz., užuot rašius NUTARTA SURENGTI PARODĄ „METŲ LAIKAI“, reikėtų rašyti **Nutarta surengti parodą „Metų laikai“**).

Antraštės pabaigoje taškas niekada nededamas.

PASTABA. Jei tekstas, kurį ruošiamasi publikuoti, yra gana ilgas ir autorinis (pvz., tokie yra tekstai, rengiami LIMIS skelbiamoms virtualioms parodoms), teksto pabaigoje reikėtų nurodyti autorių ir jo einamas pareigas (pvz., Zita Starkutė, LDM liaudies meno rinkinio saugotoja-tyrinėtoja).

Simbolinių ir tiesioginės reikšmės pavadinimų rašymas

Kai į tekstą įsiterpia įmonių, įstaigų, organizacijų ir kitokie pavadinimai, jie turi būti rašomi iš didžiosios raidės, o priklausomai nuo to, iš kokios reikšmės žodžių sudaryti, dar ir išskiriami (arba ne) kabutėmis. Simboliniai pavadinimai – tai pavadinimai, sudaryti iš žodžių ar žodžių junginių, vartojamų perkeltine reikšme. Tiesioginės reikšmės pavadinimai – tai pavadinimai (įmonių, įstaigų, organizacijų ir pan.), sudaryti iš žodžių ar žodžių junginių, turinčių tiesioginę reikšmę. Pagrindinis

simbolinių ir tiesioginės reikšmės pavadinimų rašybos skirtumas tas, kad pastarieji rašomi iš didžiosios raidės, o simboliniai – ne tik iš didžiosios, bet dar ir kabutėse.

Simbolinių pavadinimų rašymo ir vartosenos ypatumai

Simboliniai pavadinimai rašomi su kabutėmis ir pradkami didžiąja raide. Nepaisant to, ar simbolinis pavadinimas yra vienažodis, ar susideda iš kelių dėmenų, iš didžiosios raidės rašomas tik pirmasis pavadinimo žodis, kiti pavadinimą sudarantys bendriniai žodžiai rašomi įprastai – mažosiomis raidėmis (išskyrus atvejus, kai į pavadinimą įeina tikriniai daiktavardžiai) (pvz., „**Laiko ženklai**“; „**Alma littera**“; „**Šiaurės Atėnai**“). Beje, prieš simbolinį pavadinimą einantis žodis ar žodžių junginys, žymintis įmonės, įstaigos ar organizacijos teisinę formą arba rūšinį pavadinimą, sakinio viduje rašomas mažosiomis raidėmis (pvz., **viešoji įstaiga „Užupio takas“**; **uždaroji akcinė bendrovė „Savas takas“ ir ko**). Teisinę formą galima nurodyti ir santrumpa, kuri yra rašoma didžiosiomis raidėmis (pvz., **UAB „Savas takas“ ir ko**; **VŠĮ „Užupio takas“**). Ne klaida teisinį statusą nurodančius priedašus ar jų santrumpas rašyti ir po simbolinio pavadinimo (pvz., „**Savas takas“ ir ko, akcinė bendrovė** arba „**Savas takas“ ir ko, AB**).

Lietuviški vardininkiniai simboliniai pavadinimai, einantys po nomenklatūrinio žodžio, nekaitomi (pvz., **dirbu leidykloje „Vaga“**; **einu į parodą „Mados istorija“**).

Jei lietuviški vardininkiniai simboliniai pavadinimai eina prieš nomenklatūrinį žodį, vietoj vardininko turi būti vartojamas kilmininkas (pvz., **dirbu „Vagos“ leidykloje**; **buvau „Mados istorijos“ parodoje**). Be nomenklatūrinio žodžio vartojami lietuviški vardininkiniai simboliniai pavadinimai taip pat turi būti linksniuojami (pvz., **dirbu „Vagoje“**; **buvau „Mados istorijoje“**).

Nelietuviški simboliniai pavadinimai, einantys po nomenklatūrinio žodžio, nėra kaitomi (pvz., **portale „Europeana“**). Nelietuviški simboliniai pavadinimai, einantys be nomenklatūrinio žodžio arba prieš jį, rekomenduojami linksniuoti, jeigu juos įmanoma priderinti prie kurios nors lietuvių kalbos linksniuotės (pvz., „**Europeanoje“ pateikti duomenys**). Jei linksniuotės pritaikyti neįmanoma, paliekama originali forma (pvz., „**Karogs“ buvo rašoma**).

Tiesioginės reikšmės pavadinimų rašymo ir vartosenos ypatumai

Įstaigų, įmonių ir organizacijų tiesioginės reikšmės pavadinimai rašomi be kabučių. Pirmas žodis rašomas didžiąja, kiti – mažosiomis raidėmis, išskyrus pavadinime esančius tikrinius daiktavardžius (pvz., **Velnių muziejus**; **Valstybinis jaunimo teatras**). Tiesioginės reikšmės pavadinimų, prasidedančių vietos nuoroda, tik pirmasis žodis (vietovardis) rašomas didžiąja raide, visi kiti pavadinimą sudarantys bendriniai žodžiai rašomi mažąja raide (pvz., **Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai**; **Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus**).

Sutrumpintų ilgesnių tiesioginės reikšmės pavadinimų pirmasis žodis rašomas didžiąja raide, kiti bendriniai žodžiai – mažąja (pvz., **Čiurlionio muziejus; Valdovų rūmai**). Jei pavadinimas sutrumpinamas iki vieno žodžio, bet jo sąsaja su tikriniu pavadinimu išlieka (kai iš konteksto aišku, apie kokį konkretų objektą, kurio pavadinimas sutrumpintas iki vieno žodžio, kalbama), trumpinys gali būti rašomas didžiąja raide (pvz., **Lietuvos Respublikos kultūros ministerija – Kultūros ministerija – Ministerija; Lietuvos mokslų akademija – Mokslų akademija – Akademija; Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centras – Restauravimo centras – Centras; Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema – Sistema**).

Į tiesioginės reikšmės pavadinimą įeinantys simboliniai pavadinimai rašomi su kabutėmis. Tokie kombinuoti pavadinimai yra pusiau tiesioginės, pusiau simbolinės reikšmės (pvz., **Vilniaus teatras „Lėlė“, Biržų krašto muziejus „Sėla“, Šiaulių „Aušros“ muziejus**).

Visomis didžiosiomis raidėmis rašomi aukščiausiųjų valstybės ir tarptautinių institucijų pavadinimai bei jų trumpiniai (pvz., **Lietuvos Respublikos Seimas – Seimas; Lietuvos Respublikos Vyriausybė – Vyriausybė; Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas – Aukščiausiasis Teismas; Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – Konstitucinis Teismas; Tarptautinis Teismas; Jungtinių Tautų Organizacija; Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja**), taip pat valstybių pavadinimai, susidedantys iš kelių žodžių (pvz., **Lenkijos Karalystė, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtiniai Arabų Emyratai**).

Kalbant apie keliažodžius valstybių pavadinimus, atskirai minėtini pavadinimai su žodžiais *rytai, vakarai, pietūs, šiaurė*. Kai neturima galvoje regiono pavadinimo, šie pasaulio dalis nurodantys žodžiai rašomi mažąja raide (pvz., **rytų vėjas; važiuojame iš vakarų į rytus; Lietuvos rytuose; šiaurės rytuose; šiaurės rytų Lietuvoje**), tačiau pasitaiko atvejų, kai šie žodžiai įeina į regionų pavadinimus ir yra laikomi pavadinimo dalimi – tokiu atveju jie rašomi didžiąja raide (pvz., **Vakarų valstybės; Vakarų Europa; Pietų Amerika; Rytų Lietuva; Šiaurės Lietuva**).

Atskirą tiesioginės reikšmės pavadinimų grupę sudaro dvigubi ar net trigubi pavadinimai, kurių viena dalis reiškia aukštesnę, kita – jai priklausančią žemesnę instituciją. Žemesnieji vienetai vadinami struktūriniais padaliniais ir rašytini iš didžiosios raidės (pvz., **Vilniaus miesto savivaldybės tarybos Finansų ir ekonomikos komitetas; Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Lietuvių kalbotyros katedra; Lietuvos dailės muziejaus Miniatiūrų muziejus**).

Tiesioginės reikšmės pavadinimai be išimčių turi būti linksniuojami.

Dažnai pasitaiko aptikti publikacijų, kuriose minimų bažnyčių, katedrų, bazilikų pavadinimų rašyba įvairuoja. Bendra taisyklė: oficialiuose dokumentuose bažnyčių pavadinimai yra registruojami be vietos nuorodos (pvz., **Šv. Mikalojaus bažnyčia; Šv. Kristaus atradimo bažnyčia**), todėl net ir

nurodant vietovardį sutrumpinimas šv. rašytinas didžiąja raide (pvz., **Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčia** – t. y. oficialus pavadinimas prasideda nuo sutrumpinimo Šv.). Iš bažnyčių pavadinimų išsiskiria arkikatedrų ir katedrų pavadinimai – jie sudaromi iš vietovardžio ir gimininių žodžių, todėl po vietos nuorodos einantys žodžiai rašomi mažąja raide (pvz., **Vilniaus arkikatedra bazilika; Telšių katedra**).

PASTABA. Santrumpos šv. rašyba apskritai gana keblė, ją rašant dažnai padaroma klaidų. Taisyklė paprasta: ši santrumpa (arba pilnas žodis – šventas (-a)), kada vartojama prieš asmens (šventojo) vardą (ne bažnyčios pavadinime), rašoma iš mažosios raidės (pvz., **šv. Mykolas; šv. Antanas**). Ta pati taisyklė galioja ir kalbant apie švenčių pavadinimus – šiuo atveju santrumpa šv. (arba pilnas žodis šventas (-a)) taip pat rašoma mažąja raide, nes netraktuojama kaip pavadinimo dalis (pvz., **šv. Kalėdos, šv. Velykos, arba šventos Kalėdos, šventos Velykos**). (Visgi stilistiškai didžiosios raidės vartojimas rašant šventes yra įmanomas, tačiau paprastai tik religinio pobūdžio tekstuose, o ne kasdienėje vartosenoje.) Išimtį sudaro santrumpa Švč. (arba pilna forma – Švenčiausiasis (-oji) – ji visada rašoma didžiąja raide (pvz., **Švč. Sakramentas; Švč. Mergelė Marija, arba Švenčiausiasis Sakramentas; Švenčiausioji Mergelė Marija**).

Dokumentų, teisės aktų pavadinimai taip pat priskiriami tiesioginės reikšmės pavadinimams. Jų rašyba dvejopa. Kilmininkiniai dokumentų pavadinimai (kai dokumento antraštė susilieja su pavadinimu) rašomi iš didžiosios raidės be kabučių (pvz., **Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas; Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas; Dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklės; Įmonių, įstaigų ir organizacijų simbolinių pavadinimų darymo taisyklės, Sveikatos ministerijos nuostatai**). Su prielinksniu *dėl* formuluojamos dokumentų antraštės rašomos kabutėse (dokumento rūšies pavadinimas – nutarimas, įsakymas, potvarkis ir kt. – su antrašte sudaro dokumento pavadinimą) (pvz., **Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Valstybinės kalbos įstatymo įgyvendinimo“; Vyriausybės nutarimas „Dėl Valstybės tarnautojų pareigybių aprašymo ir vertinimo metodikos patvirtinimo“**).

Atkreiptinas dėmesys į festivalių, švenčių ir kitų renginių pavadinimus – jie gali būti ir tiesioginės reikšmės, ir simbolinės, o nuo to priklauso ir jų rašyba – kabutėse ar be jų. Tiesioginės reikšmės festivalių, švenčių ir kitų renginių pavadinimai, sudaryti iš vietovardžio ir renginio rūšį nurodančio žodžio, rašomi be kabučių (pvz., **Vilniaus festivalis; Trakų festivalis; Pažaislio festivalis; Jūros šventė**), o simboliniai (perkeltinės reikšmės) įvairių renginių pavadinimai rašomi su kabutėmis (pvz., **„Vilniaus dienos ’99“; „Muzikinis rugpjūtis pajūryje“; „Bluizo naktys“; „Muziejų naktis“**).

PASTABA. Kai kurie istoriniai laikotarpiai, kurie savo sandara tarsi ir nėra pavadinimai, rašytini didžiąja raide. Tai svarbūs istoriniai įvykiai (pvz., **Pirmasis pasaulis karas; Antrasis pasaulinis karas**), epochos, turėjusios ypatingą reikšmę žmonijos vystymosi istorijoje ir dėl to iš tradicijos rašomos didžiąja raide (pvz., **Renesansas; Atgimimo epocha; Šviečiamasis amžius** (plg. **antika; viduramžiai; geležies amžius; bronzos amžius; akmens amžius**)).

Atkreiptinas dėmesys, kad didžiąja raide stilistiniais sumetimais gali būti rašomi ir bendriniai žodžiai (pvz., **prieš akis turime Laisvę; mano Tėvynė**).

Asmenvardžių rašymas

Pirmą kartą tekste minint asmenvardžius, jie rašomi pilna forma (pvz., **Antanas Ruplėnas**), minint antrą ir kitus kartus – pasirinktinai: arba vardo pirma raidė ir pavardė (pvz., **A. Ruplėnas**), arba tik pavardė (pvz., **Ruplėnas**), tačiau rašyti vien tik pavardę negalima tuo atveju, kai tame pačiame tekste yra minima daugiau asmenų su ta pačia pavarde (tokiu atveju prieš pavardę reikia rašyti pirmąją vardo raidę). Pasirinkto rašymo varianto reikia nuosekliai laikytis visame tekste ir vienodai taikyti visiems tekste minimiems asmenvardžiams.

Neretai pasitaiko, kad trumpinant vardą parašoma ne tik pirmoji, o dvi ar daugiau vardą sudarančių raidžių (pvz., **St. Juozapaitis; Pr. Gudelis**). Tokia rašyba lietuvių kalbai nebūdinga ir nepriimtina, kaip minėta, trumpinant vardą rašoma tik pirmoji vardo raidė arba vien tik pavardė (pvz., **S. Juozapaitis** arba **Juozapaitis; P. Gudelis** arba **Gudelis**). Po pirmosios vardo raidės dedamas taškas ir paliekamas tarpas.

Kitą asmenvardžių grupę sudaro kitų kalbų asmenvardžiai (svetimvardžiai).

Lotyniškojo pagrindo alfabetą vartojančių kalbų asmenvardžiai grožiniuose kūriniuose, populiariuose ir vaikams bei jaunimui skirtuose leidiniuose, atsižvelgiant į skaitytojų amžių ir išsilavinimą, dažniausiai yra adaptuojami, t. y. pateikiami pagal tarimą. Visgi adaptavimas – labai sudėtingas procesas, reikalaujantis specifinių žinių ir kalbos, iš kurios kilęs svetimvardis, mokėjimo (priešingu atveju nežinosime, kaip atitinkamoje kalboje asmenvardis tariamas, ir adaptuosime netaisyklingai). Be to, adaptavimo trūkumas išryškėja tuomet, kai apie asmenį norima surasti daugiau informacijos internete (pvz., į paieškos lauką suvedę adaptuotą asmenvardžio formą rasime gerokai mažiau informacijos nei suvedę autentišką asmenvardžio formą). Dėl to, kai vartojamos adaptuotos asmenvardžių formos, skliaustuose rekomenduojama nurodyti originalią asmenvardžio formą (pvz., **Fransua Eduaras (pranc. Fransua Edouard)**).

Pastaraisiais metais Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, įvairiuose leidiniuose, ypač mokslinėje literatūroje, reklaminiuose, informaciniuose tekstuose, pateikiamos autentiškos asmenvardžių formos, tik prie jų rišliame lietuvių kalbos tekste būtina, jei tik tai įmanoma, pridėti lietuviškas linksnių galūnes. Žemiau pateikiami bendrieji svetimvardžių vartosenos lietuviškuose tekstuose principai – adaptavimas ir gramatinimas.

Nelietuviškų asmenvardžių adaptuotų formų rašymas

Adaptuotiems asmenvardžiams, kurie baigiasi priebalse, jei ta priebalsė žodžio gale nėra netariama, pridedamos galūnės *-as*, *-is*, *-(i)us* ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai (pvz., **Brugmanas (Brugmann)**; **Mopasanas (Maupassant)**; **Bodleras (Baudelaire)**; **Volteras (Voltaire)**). Galūnė *-as* paprastai pridedama ir tiems originalo kalboje nelinksniuojamiems tikriniamis vardams, kurie baigiasi priebalsiu *s*: (pvz., **Lopesas (Lopez)**; **Gomesas (Gomez)**; **Morisas (Morris)**; **Votkinsas (Watkins)**). Nors tai ne taisyklė, bet dažniausiai prie asmenvardžių, kurie baigiasi priebalsiu *l*, *r*, dedama galūnė *-is* (pvz., **Šileris (Schiller)**; **Klodelis (Claudel)**; **Čerčilis (Churchill)**; **Kolis (Kohl)**). Galūnė *-(i)us* paprastai visuomet dedama prie asmenvardžių, kurie baigiasi priebalsių samplaikomis *sz*, *scz* (pvz., **Karlovičius (Karłowicz)**; **Raikovičius (Rajković)**).

Prie moterų pavardžių ir daugelio jų vardų, kurie baigiasi priebalsiu, galūnės nededamos (pvz., **Smit (Smith)**; **Fišer (Fischer)**; **Gomes (Gomez)**; **Flauer (Flower)**; **Klemens (Clemence)**).

Graikiškų asmenvardžių galūnės *-on (-ōn)*, *-os*, *-us (-ūs)*, *-ēs* ir lotyniškų *-us*, *-um* keičiamos į *-as* (pvz., **Sigėjas (Sigeion)**; **Eschilas (Aischylos)**; **Heziodas (Hēsiodos)**; **Odisėjas (Odysseus)**; **Edipas (Oidipūs)**; **Hipokratas (Hyppokratēs)**; **Augustas (Augustus)**). Tačiau graikiškų vardų galūnė *-ēs* po *l* keičiama į *-is* (pvz., **Sofoklis (Sophoklēs)**; **Heraklis (Hēraklēs)**; **Aristotelis (Aristotelēs)**), o po *i* einančios lotyniškų vardų galūnės *-us*, *-um* rašomos *-jus* (pvz., **Julijus (Jūlius)**; **Vergilijus (Vergilius)**).

Taip pat rašomos ir iš lotynų ar graikų kalbų (ar per jas) į kitas kalbas atėjusių arba lotynizuotų asmenvardžių formos, turinčios galūnes *-as*, *-is*, *-(i)us* (pvz., **Lukas (Lucas)**; **Amadėjus (Amadeus)**), o pagal analogiją su jomis ir daugelio kitų vyriškų vardų galūnės (pvz., **Nikolas (Nicolas)**; **Fransis (Francis)**; **Persis (Persis)**).

Graikiškiems ir lotyniškiems priebalsinio kamieno vardams galūnės pridedamos prie kilmininko kamieno (pvz., **Ksenofontas (Xenophōn, Xenophōntos)**; **Tespidas (Thespis, Thespidos)**; **Ciceronas (Cicerō, Cicerōnis)**; **Artemidė (Artemis, Artemidos)**; **Venera (Venus, Veneris)**).

Naujosios graikų kalbos galūnė *-is* nekeičiama (pvz., **Teodorakis (Theodorakis)**; **Hadzidakis (Hadzidakis)**).

Latvių kalbos asmenvardžių galūnė *-s* po priebalsio paprastai keičiama į *-as* (pvz., **Endzelynas (Endzelīns)**; **Vanagas (Vanags)**), o atskirais atvejais ir į *-is* (pvz., **Akurateris (Akuraters)**). Pavardžių priesaga *-iņš* keičiama į *-inis* (pvz., **Berzinis (Bērziņš)**; **Krūminis (Krūmiņš)**).

Prie asmenvardžių, gale turinčių nekirčiuotą *-i*, pridedama *-s*, o nekirčiuotas *-y* keičiamas galūne *-is* (pvz., **Kraševskis (Kraszewski)**; **Pučinis (Puccini)**; **Toljatis (Toglatti)**; **Verdis (Verdi)**).

Prie moterų vardų bei pavardžių, gale turinčių nekirčiuotą *-i*, galūnės nededamos (pvz., **Ibaruri (Ibaruri)**; **Meri (Mary)**).

Asmenvardžių nekirčiuota galūnė *-e (-ē)* keičiama į *-ė* (pvz., **Afroditė (Aphroditė); Brontė (Bronte); Rudzytė (Rudzite)**).

Asmenvardžių, kurie baigiasi nekirčiuotais *-a, -ia (-ya)*, žodžio galas nekeičiamas ir jie linksniuojami kaip atitinkami lietuviški daiktavardžiai (pvz., **Berta (Bertha); Ifigenija (Iphigenia)**). Prie asmenvardžių, kurie baigiasi kirčiuotais balsiais (išskyrus graikų ir sen. indų k.), galūnės nededamos ir jie nelinksniuojami (pvz., **Hugo (Hugo); Kamiu (Camus); Dega (Degas), Bizė (Bizet); Mejė (Meillet); Kiuri (Curie)**). Taip pat nelinksniuojami ir galūnių negauna vardai, kurie baigiasi nekirčiuotu *-u* (pvz., **Antonesku (Antonescu)** arba dviejų balsių sandūra (pvz., **Goa (Goa); Samoa (Samoa), Romeo (Romeo)**).

Nekirčiuota galūnė *-o* verčiama lietuviška galūne *-as* (pvz., **Brunas (Bruno)**, išskyrus kai kuriuos slaviškus vardus (pvz., **Moniuška (Moniuszko); Mateika (Matejko)**).

Jeigu asmenvardis susideda iš kelių žodžių, atitinkama lietuviška galūnė paprastai dedama prie paskutinio žodžio, o prieš paskutinįjį esantys žodžiai paliekami be lietuviškų linksnių galūnių (pvz., **Sen Simonas (Saint-Simon)**). Tik kai kuriems dvižodžiams asmenvardžiams galūnė iš tradicijos dedama ir prie pirmojo (arba tik prie pirmojo) žodžio (pvz., **Boduenas de Kurtenė (Baudouin de Courtenay)**) – tai išimtis iš taisyklės.

Ilgųjų balsių rašymas adaptuojamuose asmenvardžiuose

Balsėmis *y, ū* žymimi atitinkami ilgieji kitų kalbų balsiai tuose adaptuojamuose asmenvardžiuose, kuriuose šių balsių ilgumas originalo kalba (latvių, vokiečių, čekų, slovakų, estų, suomių, vengrų) yra išreikštas grafiškai (pvz., **Niedrytė (lat. Niedrīte); Nydermanas (vok. Niedermann); Tyneckis (ček. Tôneckô); Vyraltas (est. Viiralt), Ryhivara (suom. Riihivaara), Vyzvaras (vengr. Vízvár)**).

Vardų, kuriuose minėtų balsių ilgumas originalo rašyba nėra aiškiai išreikštas, ilgieji balsiai žymimi trumposiomis balsėmis *i, u* (pvz., **Ibachas (vok. Ibach); Šumanas (vok. Schumann); Kuperis (angl. Cooper)**).

Ilgieji balsiai, adaptuotoje vardo formoje atsidūrę dvibalsyje, taip pat rašomi trumposiomis *i, u* (pvz., **Uipeštas (vengr. Újpest)**).

Kai kurie vardai su ilgosiomis arba trumposiomis balsėmis rašomi pagal įsigalėjusią tradiciją (pvz., **Lyras (angl. Lear), Kalipsė (gr. Kalypsō)**).

Ilguosius balsius žyminčios raidės ir jų samplaikos – estų kalbos *ee, öö*, vengrų *é, ő*, vokiečių *ä(ae), äh(aeh), e, ee, eh, ö(oe), öh(oeh)* – adaptuojant į lietuvių kalbą virsta *ė* (pvz., **Ėriku (est. Eeriku), Ėrdas (vengr. Érd), Lėrincis (vengr. Lőrinci), Lėvicas (vok. Lăwitz), Vėberis (vok. Weber), Gėtė (vok. Goethe), Gėrdė (vok. Göhrde), Ėmė (vok. Oehme)**).

Kaip matoma iš pateiktų pavyzdžių, asmenvardžių adaptavimas yra labai sudėtingas, specialaus pasirengimo ir išmanymo reikalaujantis darbas. Visų kalbų svetimvardžių adaptavimo ypatumų aptarti neįmanoma. Kaip tik dėl to rengiant tekstus pravartu pasirinkti paprastesnį svetimvardžių vartosenos išliame lietuvių kalbos tekste būdą – vartoti autentiškas asmenvardžių formas, o prireikus išliame tekste pavartoti vienokį ar kitokį asmenvardžio linksnį, pagal tam tikras taisykles pridėti prie asmenvardžio lietuviškas linksnių galūnes. Jei visgi nusprendžiama svetimvardžius adaptuoti, pravartu informacijos ir analogiškų adaptavimo pavyzdžių paieškoti VLKK svetainėje www.vlkk.lt (<http://www.vlkk.lt/aktualiausios-temos/svetimvardziai/adaptavimas>, žiūrėta 2015-09-20).

Nelietuviškų asmenvardžių sugramatintų (neadaptuotų) formų rašymas

Kai nusprendžiama svetimvardžių neadaptuoti, t. y. palikti autentiškas jų formas, išliame tekste jiems turi (jei įmanoma) būti pridėtos lietuviškos linksnių galūnės. Autentiškoms asmenvardžių formoms galūnės dedamos panašiai kaip ir prie adaptuotų tikrinių vardų. Pavartotos skliausteliuose arba nerišliame tekste (pvz., bibliografijoje, reklamoje ar informaciniame tekste), autentiškos asmenvardžių formos gali būti rašomos ir be lietuviškų galūnių.

Lietuviškos galūnės dedamos prie tų autentiškų vyriškosios giminės asmenvardžių formų, kurios baigiasi priebalsiu (pvz., **Brugmannas; Andrewsas; Morrisas; Roiselis; Douglasas; Jamesas; Feederis; Claudelis; Karłowiczius; Rajkovičius**).

Kai nelietuviškas asmenvardis baigiasi netariama balse *e* arba netariamu priebalsiu, prieš pridėdamas galūnes rašytinas apostrofas (pvz., **Larousse'as – Larousse'o; Bainville'is – Bainville'io; Cahors'as; Chateaubriand'as; Beaufort'as; de Gaulle'is**).

Asmenvardžiams, kurie originalo kalboje baigiasi kamieno balsiu (išskyrus *a*) ar dvibalsiu, lietuviškos galūnės paprastai nededamos ir jie nelinksniuojami (pvz., **Goethe, Crespo, Enrico, Antonescu, Kopusu, Craxi, Leslie, Willy, Caravaggio, Manzoni, Verdi, Fanny, Silviu, Hemingway, Gow, Rau**). Tačiau vartojant tam tikrą linksnį, kai kurioms pavardėms prireikus galūnės, ji gali būti pridėdama po apostrofo (pvz., **vns. kilm. Goethe's, Craxi'o, Hemingway'aus; naud. Goethe'ei, Craxi'ui, Hemingway'ui; įn. Craxi'u, Hemingway'umi** (bet **vns. gal. Goethe**)).

Gramatinami ir linksniuojami tie asmenvardžiai, kurie baigiasi originalo kalboje kaitomo vardo galūnės balsiu (pvz., **lenk. k. vns. vard. Wałęsa, kilm. Wałęsy** ir t. t. – **liet. k. vns. vard. Wałęsa, kilm. Wałęsos** ir t. t.; **lenk. k. vard. Męcinski, kilm. Męcinskio** ir t. t. – **liet. k. vard. Męcinskis, kilm. Męcinskio** ir t. t.).

Atkreiptinas dėmesys, kad, nepaisant to, ar moteriškos giminės asmenvardis, kuris baigiasi priebalsine galūne, yra adaptuojamas ar tik gramatinamas, prie jo galūnės nėra pridėdamos

(pvz., svetimvardžio **Elisabeth Moss** adaptuota forma bus **Elizabet Mos**, o sugramatinta – **Elisabeth Moss**).

Nelotyniškojo pagrindo raidyno asmenvardžių rašymas

Gana dažnai pasitaiko atvejų, kai tekste tenka pavartoti svetimvardžius, kurie yra nelotyniškojo pagrindo raidyno. Nesvarbu, ar asmenvardžius norėsime visiškai adaptuoti, ar vartoti tik sugramatintą jų formą, pirmiausia būtina perraša į lietuvių kalbą. Nelotyniškojo pagrindo raidyną vartojančių kalbų vardai ir pavardės lietuvių kalboje gali būti perteikti dviem būdais: transkribuojant (perrašant lietuviškomis raidėmis atsižvelgus į vardo, pavardės tarimą; atitinka adaptavimą) arba transliteruojant (perrašant į lotyniškąjį raidyną paraidžiui pagal šalies ar tarptautinius standartus, raidžių lenteles; atitinka autentiškos (neadaptuotos) formos vartojimą, kai prireikus rišliame tekste pridedamos lietuvių kalbos linksnių galūnės). Galioja tas pats principas – moksliniuose ir panašaus pobūdžio leidiniuose siūloma palikti transliteruotas formas, o vaikams, pramoginiuose leidiniuose ir pan. pateikiama transkribuota (adaptuota) forma. Kaip perrašyti nelotyniškojo pagrindo raidynų asmenvardžius į lietuvių kalbą (transliteruoti) ir, jei norima, perrašius transkribuoti (adaptuoti), išdėstyta VLKK parengtame sąrašė (jį galima rasti VLKK svetainės (www.vlkk.lt) aktualių temų skiltyje, poskyryje „Svetimvardžiai“ (punktai „Perraša iš gudų (baltarusių) kalbos“, „Perraša iš lenkų kalbos“, „Perraša iš ukrainų kalbos“).

Atkreiptinas dėmesys, kad tėvavardis, kuris yra būdingas slavų kalboms, lietuviškame rišliame tekste nėra rašomas – jis praleidžiamas (pvz., **Антон Павлович Чехов** transliteravus (perrašius) į lietuvių kalbą bus **Anton Čechov**, o transkribavus (adaptavus) bus **Antonas Čechovas**. Pilna asmenvardžio forma su tėvavardžiu (**Anton Pavlovič Čechov** arba **Antonas Pavlovičius Čechovas**) pateikiama tik tuomet, kai asmenvardis įtraukiamas į LIMIS Personalijų žodyną – lauką „Kiti vardo, pavardės variantai“ (tačiau viešinti skirtame lauke „Viešinamas asmenvardis“ turėtų būti nurodoma lietuvių kalbai įprasta asmenvardžių forma, formuojama iš vardo ir pavardės – be tėvavardžio (**Anton Čechov** arba **Antonas Čechovas**).

PASTABA. Atskirą grupę sudaro jau minėtų šventųjų, taip pat valdovų (karalių, imperatorių, kunigaikščių), aukščiausių dvasinių lyderių vardai – jie visada rašomi tik adaptuota forma (ne sugramatinti), pagal lietuvių kalboje įsigalėjusią jų vartoseną (pvz., **Karolis Didysis, Petras Pirmasis, Tomas Akvinitis, Jonas Paulius Antrasis, Ivanas Rūstusis**).

Pasitaiko atvejų, kai įvairiuose šaltiniuose vieno ar kito asmenvardžio rašyba įvairuoja, ypač jei asmuo yra gyvenęs prieš keliasdešimt ar kelis šimtus metų (pvz., šaltiniuose randama forma **Henrikas Žukauskas, Žukovskis, Henryk Zukowski**). Tokiu atveju reikėtų pasirinkti vieną formą – tą, kuri buvo vartojama asmens gyvenamuoju laikotarpiu, o jei forma įvairavo jau tuomet, reikėtų pasirinkti vieną, savo nuožiūra tinkamiausią formą, ir tik ją vartoti visame tekste.

Vietovardžių rašymas

Lietuviškų vietovardžių sąvadą rasti ir jame teiktinas vietovardžių formas pasitikrinti galima Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. rugpjūčio 28 d. nutarime „Dėl Lietuvos vietovardžių sąrašo“ (dokumentą galima rasti internete adresu <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=43327&Condition2=>, žiūrėta 2015-09-20).

Nelietuviškos kilmės vietovardžiai visada vartojami tik adaptuota forma (skirtingai nei nelietuviškos kilmės asmenvardžiai, kurie, priklausomai nuo teksto pobūdžio, gali būti rašomi pasirinktinai – sugramatinti arba adaptuoti). Tik išimtiniais atvejais, kai vietovardžio tarimas ir rašymas lietuviškoje literatūroje įvairuoja ar apskritai nėra žinomas, kai vietovardis neįtrauktas į žinytus, enciklopedijas, galima palikti jo autentišką formą.

Adaptuojant nelietuviškus asmenvardžius, taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir adaptuojant nelietuviškus asmenvardžius (nelietuviškų asmenvardžių adaptavimo principai aptarti pirmiau esančiame publikacijos skyriuje). Nelotyniškojo pagrindo raidyno vietovardžiai transkribuojami pagal tuos pačius principus, kaip ir nelotyniškojo pagrindo raidyno asmenvardžiai – jie transliteruojami ir pridedamos lietuviškos linksnių galūnės (pvz., **Smolenskas** (*Смоленск*). Kaip ir nelietuviški asmenvardžiai, nelietuviški vietovardžiai, kurie baigiasi kirčiuotu balsiu ar dvibalsiu, yra nekaitomi – jiems galūnės nepridedamos (pvz., **Tartu** (*Tartu*); **Bordo** (*Bordeaux*), **Dachau** (*Dachau*)).

Iš tiesų labai sunku nelietuviškame tekste rastą pirmą kartą matomą vietovardį adaptuoti. Šiuo atveju darbą labai palengvina VLKK sudarytas ir Komisijos svetainėje (www.vlkk.lt) prieinamas sąvadas „Pasaulio vietovardžiai“. Jame galima rasti daugumą Europos ir Amerikos žemynų vietovardžių – pateikiamos ir autentiškos, ir lietuviškos adaptuotos jų formos (prieiga internete <http://pasaulio-vardai.vlkk.lt/>, žiūrėta 2015-09-15). Be to, kilus klausimų dėl vietovardžių adaptavimo, galima pasitikrinti ir žodyne „Pasaulio vietovardžiai. Europa“ (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006), daugiatomėje „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ (Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001–2015) ir kituose žinyuose ar enciklopedijose.

PASTABA. Rišliame tekste parašius adaptuotą vietovardžio formą, reikia nurodyti ir originalią jo formą – ji rašoma skliaustuose kursyvu (pvz., **Macejovicės** (*lenk. Maciejowice*)).

Trumpinių (sutrumpinimų, santrumpų, simbolių) rašymas

Kai kurie bendriniai žodžiai ar sudėtiniai pavadinimai rašte gali būti trumpinami. Pagal trumpinių pobūdį paprastai yra skiriamos trys jų rūšys: sutrumpinimai, santrumpos (abreviatūros) ir simboliai. Sutrumpinimai – tai dažnai vartojamų žodžių (ar žodžių grupių) paprasti trumpiniai (pvz., **pr.** (pradžia); **m.** (metai)). Santrumpos (abreviatūros) – tai sudėtinių pavadinimų sutrauktiniai pakaitalai; dažniausiai sudaromos iš žodžių pirmųjų raidžių (pvz., **LDK, LR**). Simboliai – tai matų simboliai ir grafiniai ženklai (pvz., **m** – metras; **h** – valanda; **%** – procentai; ° – laipsniai). Toliau išvardytosios trumpinių rūšys, jų sudarymo bei vartosenos ypatumai aptarti detaliau.

Sutrumpinimų rašymas

Tekste neretai prireikia pavartoti įvairius grafinius žodžių sutrumpinimus. Grafiškai žodžiai trumpinami rašant tik tam tikrą žodžio dalį ir gale jos dedant tašką. Taško nereikia tik po tų grafinių sutrumpinimų, kurie baigiasi paskutiniu žodžių skiemeniu (pvz., **biblioteka – b-ka**). Bene dažniausiai rašte pasitaikantys sutrumpinimai yra susiję su datos rašymu: **pr.** (pradžia), **pab.** (pabaiga), **p.** (pusė), **d.** (diena), **deš.** (dešimtmetis), **ketv.** (ketvirtis), **pr. Kr.** (prieš Kristų), **po Kr.** (po Kristaus), **m. (metai)**, **a. (amžius)** ir kt. Šie sutrumpinimai vietoj pilnų formų vartojami tada, kai rašomi su datomis (pvz., **1975 m. kovą; VI a. I p.**), tačiau pabrėžtina, kad atsidūrę sakinio gale jie rašomi pilna forma (pvz., **1975 metais. Vėliau [...]; mūsų įvyko X amžiuje. Tai lėmė [...]**). Kitais atvejais minėtieji žodžiai netrumpinami – vartojami pilna forma (pvz., **jai buvo ketveri metai; jaunystė – pats geriausias amžius**).

PASTABA. Kada datų intervalai nurodomi skliaustuose, t. y. rašoma trumpuoju būdu, santrumpos **a.** ir **m.** paprastai praleidžiamos, rašomi vien skaitmenys (pvz., **Jonas Agrastas (1795–1840) buvo istorikas** (užuot rašius: Jonas Agrastas gimė 1795 m., mirė 1840 metais.)).

Be sutrumpinimų, rašomų prie datų, vartojama daugybė kitų. Žodžiai grafiškai trumpinami pagal kodifikuotas taisykles: rašomas pirmasis, rečiau du pirmieji skiemenys ir po jų einančio kito skiemens visos priebalsės iki balsės (pvz.: **al.** – alėja, **aps., apskr.** – apskritis, **ež.** – ežeras); rašoma viena ar kelios pirmosios (kartais ir ne iš eilės einančios) žodžio priebalsės arba žodžio pradžioje esanti balsė (pvz. **a.** – aikštė, **dr.** – daktaras (mokslų), **l. e. p.** – laikinai einantis (-i) pareigas, **m., mst.** – miestas, **vlsč.** – valsčius, **žr.** – žiūrėk); rašoma pirmoji žodžio raidė ir po brūkšnelio paskutinis skienu (pvz., **b-ka** – biblioteka, **d-vė** – dirbtuvė, **d-ja** – draugija, **l-kla** – leidykla).

Be paprastų daiktavardžių, grafiškai trumpinami ir tikriniai – žmonių vardai: rašoma arba viena didžioji pirmoji raidė (taip pat ir dviraizdžiai dz, dž), arba (rečiau) paliekamas pirmasis vardo skienu – kai kitaip neįmanoma identifikuoti, apie kurį konkrečiai asmenį kalbama (pvz., **Just. Marcinkevičius**).

Sudėtinių vietovardžių (Naujoji Akmenė, Didžioji Britanija) trumpinti nederėtų.

PASTABA. Tarp dviejų sutrumpinimų ar sutrumpinimo ir po jo einančio žodžio turi būti paliekamas tarpas (pvz., rašoma ne **A.V.**, o **A. V.**; ne **t.y.**, o **t. y.**; ne **J.Petraitis**, o **J. Petraitis**). Teksto arba naujo sakinio pradžioje sutrumpinimas rašomas didžiąja raide (pvz., **Dr. J. Petraitis [...]. Habil. Dr. P. Jonaitis [...]. Prof. habil. dr. Onaitis**).

Dažniausiai pasitaikančių grafinių sutrumpinimų sąrašas:

a.	aikštė	mat.	matematika
akad.	akademikas	med.	medicina
aklg.	akligatvis	mgr.	magistras
akt.	aktorius	mgnt.	magistrantas (-ė)
al.	alėja	mjr.	majoras
apyg.	apygarda	mln.	milijonas
aps., apskr.	apskritis	mlrd.	milijardas
asist.	asistentas	mok.	mokinys
asmv.	asmenvardis	mokyt.	mokytojas
aut.	autorius	moksl.	mokslinis (-ė)
biol.	biologija	mot.	moteris
bkl.	bakalauras	nkt.	nekaitomas (žodis)
bot.	botanika	Nr.	numeris
bt.	butas	p.	ponas (-ia); panelė; puslapis
buv.	buvęs (-usi)	p. d.	pašto dėžutė
chem.	chemija	p. m. e.	prieš mūsų erą
d.	duktė; diena	pav.	paveikslas
dail.	dailininkas	pavad., pav.	pavadootojas (-a)
dek.	dekanas	pirm.	pirmininkas
dėst.	dėstytojas	pl.	plentas
dir.	direktorius	plg.	palygink
dirig.	dirigentas	plk.	pulkininkas; pelkė
doc.	docentas	pr.	prospektas; pradžia
dr.	daktaras (-ė)	prof.	profesorius
drp.	durpynas	prok.	prokuroras
dš.	dešinysis	prot.	protokolas
e. / el. p.	elektroninis paštas	pss.	pusiasalis
egz.	egzempliorius	pšt.	paštas
eil.	eilutė	pvz.	pavyzdžiui; pavyzdys

etc.	lot. <i>et cetera</i> (ir kita, ir taip toliau)	pr.	prospektas; pradžia
ež.	ežeras	r.	rajonas
fak.	fakultetas	red.	redaktorius
faks.	faksas	rš.	raštų kalbos
filol.	filologija	s.	sūnus
filos.	filosofija	sąs.	sąsiuvinis
g.	gatvė	sav., saviv.	savivaldybė
gen.	generolas; generalinis (-ė)	sekr.	sekretorius (-ė)
geol.	geologija	sen.	seniūnija; seniūnas
gerb.	gerbiamasis (-oji)	sk.	skaityk
gim.	gimęs (-usi)	skg.	skersgatvis
gyd.	gydytojas	skyr., sk.	skyrus
gv.	gyvenvietė	skv.	skveras
įl.	įlanka	sp.	spauda; spaustuvė
insp.	inspektorius	spec.	specialistas; specialusis (-oji)
inž.	inžinierius	sr.	sritis
ir pan.	ir panašiai	st.	stotis
ir t. t.	ir taip toliau	str.	straipsnis
istor.	istorija	stud.	studentas
J. E.	Jo Ekscelencija	š. m.	šių metų
J. Em.	Jo Eminencija	šnek.	šnekamosios kalbos
k.	kaimas	t.	tomas
k. a.	kaip antai	t. y.	tai yra
kand.	kandidatas	t. p.	taip pat
kat.	katedra	tir.	tiražas
kyš.	kyšulys	tūkst.	tūkstantis
kl.	klasė	up.	upė
kln.	kalnas	upl.	upelis
kn.	knyga	vad.	vadinamasis (-oji)
koresp.	korespondentas	ved.	vedėjas (-a)
kpt.	kapitonas	virš.	viršininkas
kr.	kairysis	vyr.	vyriausiasis (-oji); vyras
kt.	kita	vlsč.	valsčius
kun.	kunigas	vtv., vv.	vietovardis

l. e. p.	laikinai einantis pareigas	zool.	zoologija
ltn.	leitenantas	žml.	žemėlapis
m. e.	mūsų era	vs.	viensėdis
m. m.	mokslo metai	žr.	žiūrėk

Santrumpų (abreviatūrų) rašymas

Raidinės santrumpos (abreviatūros) – tai sutrumpinta ir paprastai visiems atpažįstama įvairių sudėtinių pavadinimų (įmonių, institucijų, organizacijų) forma. Raidinės santrumpos gali būti daromos iš lietuviškų pavadinimų (pvz., **Lietuvos dailės muziejus – LDM**; **Lietuvos Respublika – LR**; **Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė – LDK**), taip pat ir iš kitų kalbų pavadinimų. Nelietuviškos (tarptautinės) santrumpos, sudarytos iš lotyniškų raidžių, lietuviškuose tekstuose rašytinos taip, kaip rašomos originalo kalba (pvz., **NATO** (*North Atlantic Treaty Organization*); **BBC** (*British Broadcasting Corporation*); **UNESCO** (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*); **ICAO** (*International Civil Aviation Organization*); **ISO** (*International Organization for Standardization*)). Nelotyniškojo pagrindo rašmenis vartojančių kalbų santrumpos perrašomos lietuviškais rašmenimis (pvz., **ITAR-TASS** (Rusijos informacijos agentūra); **GOST** (standarto pavadinimas)). Jei kitų kalbų pavadinimai plačiai vartojami išversti į lietuvių kalbą, raidinės santrumpos daromos iš jų lietuviško varianto (pvz., **JTO** (Jungtinių Tautų Organizacija); **NVS** (Nepriklausomų Valstybių Sandrauga); **ES** (Europos Sąjunga)).

Santrumpos daromos iš pavadinimą sudarančių žodžių pirmųjų raidžių; visos santrumpų raidės – didžiosios. Kai vartojamos ne tik įstaigos, bet ir smulkesnių jos padalinių santrumpos, tarp santrumpos, reiškiančios pagrindinį įstaigos pavadinimą, ir tarp santrumpos, reiškiančios jos padalinį, daromas tarpas (pvz., **VUB RS** (Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius)).

Tekste pirmą kartą pavartojus santrumpą, rekomenduojama skliaustuose parašyti pilną pavadinimą (pvz., **NATO** (*North Atlantic Treaty Organization* – atkreiptinas dėmesys, kad lietuviškame tekste rašant pavadinimą originalia užsienio kalba, jis rašomas kursyvu); **JTO** (Jungtinių Tautų Organizacija – atkreiptinas dėmesys, kad rašant pavadinimą lietuvių kalba, kursyvas nevartojamas)).

Simbolių rašymas

Dauguma simbolių yra tarptautiniai. Rišliame tekste jie paprastai nėra vartojami. Kur kas įprasčiau simbolius aptikti specialiuose tekstuose, lentelėse, lygtyse, formulėse, prieduose prie iliustracijų ir pan. Vartojant simbolius svarbiausia atminti tai, kad po jų, priešingai nei po sutrumpinimų (išskyrus sutrumpinimus, sudarytus iš trumpinamo žodžio pirmosios raidės ir paskutiniojo skiemens), taškas

niekada nededamas (pvz., **d** – skersmuo; **h** – aukštis, **s** – sekundė (plg. šį tarptautinį simbolį su lietuviškuoju sutrumpinimu **sek.** – sekundė, kur taškas būtinai).

Brūkšnio ir brūkšnelio vartosenos ypatumai

Brūkšnelis ir brūkšnys yra skirtingi ženklai. Brūkšnelis rašomas tarp dviejų (kartais ir daugiau) sintaksiškai lygiaverčių žodžių, nusakančių vieno daikto, reiškinio ar vienos ypatybės pavadinimą (pvz., **lopšelis-darželis**, **paskaita-koncertas**, **Gineikytė-Aleksienė** ir kt.). Brūkšnys (jo kombinacija klaviatūroje – Alt + 0150) yra skyrybos ženklas – juo skiriamos sakinio dalys, sakinių dėmenys, tiesioginė kalba (vartojant šiame kontekste brūkšnys rašomas abipus jo paliekant tarpus), be to, brūkšnys taip pat rašomas tarp dviejų ar daugiau žodžių ar skaitmenų, žyminčių daiktų bei reiškinų vietas, laiko, kiekio, eilės ribas (šiuo kontekste brūkšnys paprastai rašomas be tarpų, ypač kada įsiterpia tarp skaitmenų) (pvz., **traukinys Vilnius–Kaunas išvyksta; lankytojai priimami 12.30–16.30 val.; lankausi 2–4 kartus per savaitę**).

Kaip minėta, brūkšneliais jungiami du sintaksiškai lygiaverčiai daiktavardžiai, reiškiantys vieno daikto ar reiškinio pavadinimą (pvz., **kavinė-skaitykla**).

Brūkšnelis nerašomas tarp sintaksiškai lygiaverčių, bet skirtingus dalykus reiškiančių daiktavardžių (pvz., **gamybos-prekybos įmonė** (taisoma į **gamybos ir prekybos įmonė**), **vaisių-daržovių sultys** (taisoma į **vaisių ir daržovių sultys**)). Brūkšnelis nerašomas ir tarp sintaksiškai nelygiaverčių daiktavardžių, kurių vienas (paprastai antrasis) yra siauresnės reikšmės, paaiškina, patikslina arba papildo kitą ir eina jo priedėliu (pvz., **įmonė rėmėja** (o ne **įmonė-rėmėja**), **valstybė narė** (o ne **valstybė-narė**), **dailininkas profesionalas** (o ne **dailininkas-profesionalas**)).

Nemažai klausimų kyla dėl pareigų, sudarytų iš dviejų daiktavardžių, rašymo. Brūkšnelis vartojamas, kai kalbama apie sugretintas pareigas (pvz., **vertėjas-referentas; skaitmenintojas-fotografas; skaitmenintojas-dizaineris**), bet brūkšnelio nereikia, kai antrasis žodis nurodo siauresnę kvalifikaciją, specializaciją (pvz., **gydytojas terapeutas** (o ne **gydytojas-terapeutas**); **inžinierius programuotojas** (o ne **inžinierius-programuotojas**)).

Nors tarp skaitmenų, nurodant datą ar laiko intervalą, paprastai rašomas ilgasis brūkšnys, yra viena išimtis – kai data nurodoma trumpuoju būdu, tarp skaitmenų dedami trumpi brūkšneliai be tarpų, o ne ilgi brūkšniai (ne klaida vietoj brūkšnių vartoti tarpus) (pvz., **1975-05-19**).

Kaip minėta, brūkšnys, kada vartojamas ne kaip skyrybos ženklas, paprastai rašomas be tarpų. Taip jis rašomas tarp skaitmenų – nurodant laiko intervalą (pvz., **1997–1999 m., VI–XX a.**), tarp žodžių – nurodant ribas (pvz., **Vilnius–Kaunas**). Tačiau kai brūkšnys, neinantis skyrybos ženklu ir

vartojamas laiko intervalui žymėti, įsiterpia ne tarp skaitmenų, o tarp žodžių santrumpų, įprasčiau tarpus abipus jo palikti (pvz., **sausio 7 d. – spalio 15 d., XV a. I p. – XIX a.**).

Citatos, išnašos, įspraudai ir kitos nuorodos

Citatos tekste dažniausiai išskiriamos kabutėmis (mažiau įprastas būdas citatoms išskirti – kursyvas; tokiu atveju kabučių rašyti nebereikia). Lietuviškame tekste būtina vartoti lietuviškas kabutes (kaip, pvz., angliškame tekste – angliškas (“...”), prancūziškame – prancūziškas («...»), lenkiškame – lenkiškas („...”) ir pan.). Lietuviškos kabutės atrodo taip: „...“, o jas parašyti patogiausia klaviatūroje surinkus kombinacijas, kurių kodai tokie: Alt + 0132 (atidaromųjų kabučių – „) ir Alt + 0147 (uždromųjų kabučių – “).

Lietuviškame tekste cituojant užsienio autorius, patartina citatas pateikti išverstas į lietuvių kalbą, o jei būtina pateikti citatą originalo kalba, greta jos (skliaustuose) arba išnašose derėtų pateikti vertimą į lietuvių kalbą.

Kabučių citatose rašymas

Jeigu citatą sudaro pilnas sakinys (ar sakiniai), sakinio galo ženklai rašomi prieš uždromąsias kabutes (pvz., **Į ją pažiūrėję žmonės sakė: „Kokia graži mergaitė.“**).

Jei sakinio gale kabutėmis išskirtas simbolinis pavadinimas ar trumputė citata (ne pilnas citatos sakinys, o jo fragmentas), taškas dedamas po kabučių (pvz., **Prisijunkite prie akcijos „Darau pats“. Jis pasakė, kad „visiems derėtų pasistengti“.**).

Kai sakinio gale atsiduria koks nors kabutėmis išskirtas pavadinimas, kurio pabaigoje yra klaustukas, šauktukas ar daugtaškis, papildomo sakinio pabaigos ženklo po kabučių rašyti nebereikia. Naujas sakinytis pradamas iškart po uždromųjų kabučių, padarius tarpą (pvz., **Šiauliuose pastatytas spektaklis „Kaip užmušti Jasoną?“ Jo premjera įvyko [...].**

Ilgesnės citatos išskiriamos kabutėmis ir pradedamos rašyti iš naujos eilutės.

Praleistų cituojamų šaltinių dalių rašymas

Praleistos cituojamų šaltinių dalys žymimos daugtaškiu tarp laužtinių skliaustų (griežtos taisyklės dėl skliaustų rūšies nėra, tai bendro sutarimo reikalas, dėl nuoseklumo siūlytume visiems vartoti būtent laužtinius skliaustus) (pvz., **Jis jautėsi teišus, tai matėsi [...] iš visos povyzos.**).

Kai citata užrašoma be pabaigos, daugtaškis irgi rašomas laužtiniuose skliaustuose (pvz., **Marijos Žilinskienės parašytoje įžangoje pabrėžiama, kad draugijos tikslas „surinkti Lietuvos dailininkes vienon organizacijon [...]“.**).

Pateikus citatą ne nuo pradžios, ji pradeda rašyti mažąja raide, tačiau pradžioje daugtaškis nerašomas (pvz., **Visi susirinkime dalyvavę pareigūnai ir atstovai tam pritarė ir pažadėjo „prieš lietuvių karalių kariauti [...] negailint savo galvų“.**).

Išnašos ženklas (skaičiaus, žvaigždutės) rašymas

Išnaša tekste dedama prieš skyrybos ženklą (pvz., **Marijos Žilinskienės parašytoje įžangoje pabrėžiama, kad draugijos tikslas „surinkti Lietuvos dailininkes vienon organizacijon [...]“¹.**).

Kai taškas ar kitas sakinio galo ženklas dedamas prieš uždaromąsias kabutes, išnašos ženklas atsiduria pačioje sakinio pabaigoje (pvz., **Jonynas, meno mokyklos steigimo idėjos autorius, yra rašęs: „Ta meno mokykla buvo geras šansas pradėti nuo savęs, imtis veiklos.“³.**).

Įspraudų, intarpų, praleistų (numanomų) žodžių citatose rašymas

Teksto autoriaus (arba vertėjo, redaktoriaus) intarpai (komentarai, patikslinimai) į cituojamą tekstą, taip pat citatose praleisti, bet numanomi žodžiai rašomi laužtiniuose skliaustuose. Prie autoriaus pastabų, paaiškinimų ar korekcijų po brūkšnio kursyvu pridedami autoriaus inicialai (pvz., **„Čia moterys dažniau dėvi liemenes ir baltas plotkas – kaip mantijas, dengia jomis pečius, o ten [prie prūsų sienos – B. M.] kaptonų ir plotkų visai nežino.“**), o prie redaktoriaus, vertėjo intarpų paprastai po brūkšnio kursyvu rašoma santrumpa *aut. past.*; *vert. past.*

Nuorodų į cituojamus šaltinius rašymas

Citujamų šaltinių nuorodos gali būti pateikiamos išnašose puslapio apačioje arba pačiame tekste pagal naudotos literatūros sąrašą. Nuorodos į naudotos literatūros sąrašą rašomos tekste, lenktiniuose skliaustuose, nurodant šaltinio autoriaus pavardę (jeigu autoriaus nėra, šaltinio antraštės pradžią), leidimo metus ir puslapius (pvz., **Galaunė, 1930, 15**). Tais pačiais metais išleisti skirtingi to paties autoriaus darbai žymimi dešinėje leidimo metų pusėje pakelta raidele (pvz., **Galaunė, 1927^a, 45**). Kelis kartus nurodant tą patį šaltinį, vartojama santrumpa *Ten pat* (kursyvu). Kai nuorodos į cituojamas knygas ar kitus neperiodinius leidinius pateikiamos puslapio apačioje, rašoma autoriaus pavardė, po jos – vardo pirmoji raidė. Tarp pavardės ir vardo raidės kablelis nededamas. Jeigu autorių yra keli, jų pavardės atskiriamos kableliais. Po autoriaus pavardės, atskirtas kableliu, kursyvu pateikiamas knygos pavadinimas. Knygos paantraštė pateikiama kursyvu po dvitaškio. Jeigu yra nurodomas leidinio pobūdis (pvz., monografija, straipsnių rinkinys, studija),

jį nuo pavadinimo taip pat atskiriame dvitaškiu, rašome stačiu šriftu (pvz., **Tamošaitis R., *Kelionė į laiko pradžių: monografija, Vilnius, 1997***).

Knygos ar leidinio sudarytojas nurodomas po pavadinimo trumpiniu **sud.**, paliekant tik vardo ar vardų pirmąsias raides ir pavardę. Pirmiausia pateikiama sudarytojo vardo pirmoji raidė, paskui pavardė (kableliu neatskiriama) (pvz., ***Trumpas pasakojimas apie Lietuvos ir Lenkijos karą su Maskva XVII a. viduryje, sud. V. Dolinskas, Vilnius, 2004***).

Leidinių nuorodose duomenys apie leidimo vietą, leidyklą pateikiami tik tada, kai teksto rengėjas ar autorius gali pateikti visų cituojamų leidinių leidimo vietas, leidyklų pavadinimus. Tarp leidimo vietos ir leidyklos pavadinimų dedamas dvitaškis. Kai yra du leidinio leidėjai, jie nurodomi abu ir atskiriami įkypu brūkšniu. Leidimo vietos atskiriamos kableliu. Po leidimo vietos ir leidyklos pateikiami leidimo metai. Jeigu knyga ar leidinys turi keletą tomų, jie nurodomi po leidimo metų lietuviška santrumpa **t.** (išnašos pateikiamos originalo kalbomis, tomą nurodanti santrumpa gali įvairuoti – **vol., Bd.** ir t. t.) ir arabiškais skaitmenimis, atskiriama kableliu (pvz., **Davies N., *Dievo žaislas: Lenkijos istorija, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1998, t. 1, p. 507***).

Kai nuorodos į cituojamus periodinius leidinius pateikiamos puslapio apačioje, leidinio pavadinimas rašomas kursyvu. Po pavadinimo atskirta kableliu, stačiu šriftu pateikiama leidimo vieta, nors dažniausiai periodinių leidinių leidimo vieta, leidėjas nenurodomi. Po leidimo vietos rašomi leidimo metai, tomas (su trumpiniu **t.**), knyga (**kn.**) ar numeris (**Nr.**), puslapiai (**p.**). Nurodant periodinį leidinį, prieš numerį dar pateikiama data (pvz., ***Lietuvių katalikų mokslų akademijos metraštis, Vilnius, 2000, t. 17, p. 36; Panevėžio balsas, 1982 07 26, Nr. 31 (231), p. 2***).

Jeigu nurodomas straipsnis yra iš didesnio leidinio, straipsnio pavadinimas pateikiamas kabutėse, o leidinio, iš kurio jis paimtas, – kursyvu (pvz., **Mikėnaitė A., „Lietuvių liaudies tradicinė skulptūra“, *Metraštis, Vilnius: Baltos lankos, 1999, t. 3, p. 106–122***). Kai knygos ar straipsnių autorių yra daugiau negu vienas, jie nurodomi atskiriant kableliu. Knygos arba straipsnio autorių ar sudarytojų esant daugiau negu trims, nurodomas tik pirmasis ir santrumpa laužtiniuose skliaustuose – **[ir kt.]**. Jeigu knygos autorius yra tik spėjamas, jį aprašo pradžioje galima nurodyti laužtiniuose skliaustuose, nuo pavadinimo atskiriant kableliu. Kai autorius yra pasirašęs slapyvardžiu, jis apraše irgi nurodomas laužtiniuose skliaustuose po slapyvardžio, skyrybos ženklų neskiriamas. Jeigu knygoje ar leidinyje nėra nurodyta leidimo vieta, metai, tai pažymima santrumpomis laužtiniuose skliaustuose: be vietos – **[s. l.]**, be metų – **[s. a.]** (pvz., **[Šrubauskis P.], *Balsas Sirdies pas Pona Dieva, Szwečiausy Marya Panna yr Szwentus Danguy Karalaujencius, Szaukiancis Par Giesmes, Wilniuy: Drukarnioy K. J. M. pri Akademios, 1793; Vilniaus klasicizmas: parodos katalogas,***

sud. R. Adomaitienė [ir kt.], Vilnius, 2000; [Vytautas Juozas Urmanavičius], *Kauno meno mokykla: informacinis leidinys*, [s. l.], [s. a.].

Kai leidinys priklauso kokiai nors serijai, dažiausiai išnašose tai nepažymima, tačiau prireikus ji nurodoma skliausteliuose kursyvu po knygos pavadinimo su trumpiniu **ser.** (tarp leidinio pavadinimo ir skliaustelių, kuriuose nurodomas serijos pavadinimas, kablelis nededamas), atskiriama kableliu (pvz., **Jasas R.**, „Lietuvos Kanclerio Alberto Goštauto memorialas karalienei Bonai“, *Šešioliktojo amžiaus raštija*, sud. A. Samulionis [ir kt.] (ser. *Senoji Lietuvos literatūra*), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas / Pradai, 2000, kn. 5, p. 25–30). Kai viename išnašos bloke nurodomi keli to paties autoriaus veikalai, vengiant kartojimosi, autorius antrą ir kitus kartus pateikiamas kursyviniu *Idem*, pavyzdžiui:

¹ **Mačiulis A.**, *Architektūra: stiliai, kompozicija, menų sąveika*, Vilnius, 1997.

² *Idem*, *Dailė architektūroje*, Vilnius, 2002.

Cituojant tą patį veikalą antrą kartą iš eilės, nurodoma kursyvinė santrumpa *Ibid.* Cituojant tame pačiame išnašų bloke tą patį veikalą antrą ir kitus kartus ne iš eilės, nurodomas autorius ir kursyvinė santrumpa *op. cit.* Jeigu tekste minimos kelios to paties autoriaus knygos, vien tik jo pavardės nepakanka – pridedami ir leidinio metai, pavyzdžiui:

¹ **Baltrušaitis J.**, „Lietuvių liaudies skulptūra“, *Mokslas ir gyvenimas*, 1991, Nr. 4, p. 9.

² **Wolonczewskis M. K.**, *Zemajtiu Wiskupiste*, Vilnius, 1948, t. 2.

³ *Ibid.*, 275.

⁴ **Baltrušaitis J.**, *op. cit.*, p. 10.

Kitakalbių knygų, leidinių ir straipsnių aprašai pateikiami originalo kalba. Nurodant į Lietuvos archyvų fondus, galima naudoti įprastines archyvų, rankraštytųjų pavadinimų santrumpas (**VUB RS**, **LVIA** ir pan.). Trumpinių sąrašas pateikiamas teksto pabaigoje. Siekiant atskirti dokumento ir archyvo pavadinimus, pavadinimas pateikiamas stačiu šriftu, o archyvas (taip pat ir archyvo santrumpa) – kursyvu. Nuorodoje į archyvą vartojami trumpiniai: **sign.** (signatūra), **f.** (fondas), **l.** (lapas), **b.** (byla) (pvz., *Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA)*, **sign.: f. 21, l. 1–3**).

Cituojant knygą (ar kt. leidinį), kuri yra publikuojama internete, nuorodos į ją rašomos pagal jau pateiktus leidinių ar knygų citavimo aprašus. Vietoj leidimo vietos, leidėjo bei leidimo metų įrašomas kableliu atskirtas interneto adresas. Lenktiniuose skliausteliuose nurodoma data, kada interneto leidinys buvo skaitomas, t. y. kokios dienos interneto leidinyje pateikta informacija naudojama (pvz., **Kulikauskas P.**, „Upytės priešistorinio kapinyno tyrinėjimų duomenys“, *Lietuvos archeologija*, 1998, t. 15, p. 19– 86, <http://www.istorija.lt/la/la15.html> (žiūrėta 2007-01-15)).

Literatūros sąrašo sudarymas

Naudota literatūra gali būti nurodyta dviem būdais: išnašose puslapio apačioje arba literatūros sąrašė, kuris pateikiamas straipsnio pabaigoje. Jei pasirenkama naudota medžiaga nurodyti literatūros sąrašė, ne išnašose, literatūros sąrašas turi būti sudaromas abėcėlės tvarka. Jame, kaip ir nuorodose, pirmiausia rašoma autoriaus pavardė arba slapyvardis (pastarasis – laužtiniuose skliaustuose), o paskui vardo (vardų) pirmoji raidė. Jeigu panaudotas šaltinis yra publikuotas didesniame leidinyje, reikia nurodyti šaltinio puslapius. Kita informacija pateikiama taip pat, kaip ir nuorodose (pvz., **Dundulienė P., *Lietuvių kalendoriniai ir agrariniai papročiai*, Vilnius, 1979).**

Nuorodos į elektroninius leidinius

Tekstuose naudoti itin daug nuorodų į kitus interneto leidinius, atskirus jų puslapius nepatartina, nes skaitmeninių interneto leidinių, informacinių sistemų administratoriai, tekstų redaktoriai nebus pajėgūs nuolat tikrinti, ar tos nuorodos vis dar yra aktyvios. Jei visgi nuorodas į elektroninius leidinius tenka pateikti, būtina nurodyti interneto leidinio pavadinimą, jo adresą internete, kada buvo pasinaudota minimu interneto leidiniu ir koks yra tikslus prieigos internete adresas (pvz., **Lietuvos dailės muziejaus interneto svetainė www.ldm.lt, prieiga internete <http://www.ldm.lt/LDM/Parodos.htm> (žiūrėta 2009-03-21).**

Iliustracijų aprašo sudarymas

Po kiekviena eksponato nuotrauka turi būti nurodyta, kas jos autorius. Fotografas nurodomas vartojant trumpinį **Fot.** ir nurodant pirmąją fotografo vardo raidę bei pavardę (pvz., **Fot. J. Petraitis**). Jei fotografijos autorius nėra žinomas, taip ir parašoma (pvz., **Fotografaras nežinomas**). Jei iliustracija yra gauta iš kitų įstaigų, tai irgi reikėtų parašyti, o jei žinoma daugiau informacijos (fondas, inventorinis numeris ir pan.), nurodyti reikėtų ir tai (pvz., **Fotografija gauta iš „Šiaulių krašto“ redakcijos; Fotografija gauta iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus (f. 160, b. 10)**). Jei iliustracija yra nuskenuota iš kokio nors leidinio, reikia pateikti visą leidinio aprašą, kaip darant šaltinio nuorodą, bei nurodyti fotografijos autorių (pvz., **V. Miliaus fotografija iš leidinio [...]**).

Kai iliustracijoje užfiksuotas koks nors eksponatas, apie jį reikėtų pateikti kuo daugiau informacijos: nurodyti kūrinio autorių, pavadinimą, sukūrimo metus, atlikimo techniką, matmenis, eksponato saugojimo vietą, inventorinį numerį, kūrinį fotografavusį asmenį. Pilnas aprašas turėtų atrodyti, pavyzdžiui, taip:

Pranas Domšaitis. „Bėgimas į Egiptą“. 1918.

Kartonas, aliejus, 61,8 x 57 cm. Lietuvos dailės muziejus [atsižvelgiant į kontekstą, galima nurodyti ir santrumpą LDM], T-12316.

Fot. A. Lukšėnas

Iliustracijos apraše nurodant matmenis vartojami tarptautiniai simboliai, ne pilni žodžiai: **h** (aukštis), **d** (skersmuo) ir pan., po simbolių rašomas ilgas brūkšnys ir nurodomi matmenys (pvz., **h – 15 mm**).

Iliustracijos aprašo pabaigoje taškas nerašomas.

Literatūros ir šaltinių sąrašas:

1. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainėje www.vlkk.lt pateikta informacija.
2. Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainės www.lrs.lt informacija, <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=41265&Condition2=> (žiūrėta 2015-09-20).
3. „Archivum Lithuanicum teksto rengimo principai“, *Archivum Lithuanicum*, 1999, Nr. 1, p. 267–275, http://www.lki.lt/php/files/ar_lith/Alt1vis.pdf (žiūrėta 2007-01-22).
4. „Atmena autoriams“, *Kalbotyra*, Nr. 1, <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/kalbot/kalbot1/informacija.pdf> (žiūrėta 2007-01-22).
5. „Informacija „Literatūros“ autoriams“, *Literatūra*, http://www.literatura.lt/index_lt.html (žiūrėta 2007-01-22).
6. *Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*, sud. P. Kniūkšta, A. Lyberis, Kaunas, 1996.
7. Vaicekauskas M., „Mokslinio leidinio rengimas. Rekomendacijos rengėjams ir redaktoriams“, *Istorijos rašymo horizontai* (ser. *Senoji Lietuvos literatūra*), sud. A. Jurgutienė, S. Narbutas, Vilnius, 2005, kn. 18, p. 389–399.
8. Viliūnas G., *Lituanistų filologų rašto darbai*, Vilnius, 2003, p. 27–33.